

Azərbaycan ən az xarici borcu olan dövlətlərdən biridir

Dövlət büdcəsi kəsirinin ümumi daxili məhsula (ÜDM) nisbəti cəmi 8% təşkil edən Azərbaycan bu göstəriciyə görə dünyada üçüncü yeri tutur

2012-ci ilin ilk rübündə ölkəmizin xarici dövlət borcunun ÜDM-ə nisbəti cəmi 7,3% təşkil edib - bu, beynəlxalq meyarlar baxımından olduqca müsbət göstəricidir. Azərbaycan Mərkəzi Bankından bildirilir ki, «G7» ölkələrində dövlət borcunun ÜDM-ə nisbəti 120-150%-ə çatdığı halda, respublikamız adambaşına düşən milli gəlir səviyyəsinə görə dünyanın 100-dən çox ölkəsini qabaqlayır.

Ekspertlərin fikrincə, əgər dünya dövlətləri əvvəllər, sadəcə, müxtəlif layihələri həyata keçirmək üçün məcburən xarici borclanmaya gedirdilərsə, müasir dövrdə belə vəsaitlər iqtisadi inkişafın maliyyələşdirilməsində əsas mənbələrdən sayılır. Lakin sırf büdcə kəsirinin örtülməsi məqsədilə xarici mənbələrdən müntəzəm şəkildə kreditlərin cəlb edilməsi, həmçinin xarici borcların müəyyən limiti keçməsi təhlükəli hal kimi qarşılanır. Xarici borcun həcmnin ixracda 200%-dən, ÜDM-də 40%-dən çox olması böhranlı vəziyyət kimi səciyyələndirilir.

Beynəlxalq maliyyə qurumlarının hesabatları göstərir ki, indi nəinki inkişaf etməkdə olan, hətta inkişaf etmiş bir çox dövlətlərin də xarici borcu idarəolunmaz həddə çatıb. «Bloomberg» agentliyinin ekspertinə görə, 2012-ci ilin əvvəlində dünyanın inkişaf etmiş ölkələrinin ümumi borcu 7,6 trilyon ABŞ dolları təşkil edib. Gürcüstanda xarici dövlət borcunun ümumi daxili məhsula nisbəti 77,7%, İspaniyada 68,5%, Yunanıstanda 160%, İtaliyada 120%, ABŞ-da 100% həddindədir.

Ölkənin beynəlxalq mövqeyinin möhkəmlənməsi nəticəsində Azərbaycanın strateji valyuta ehtiyatları 2012-ci ilin yanvar-mart aylarında 7% artaraq 43 milyard dolları ötmüşdür ki, bu da 5 milyard dollar civarında olan xarici dövlət borcunu 8 dəfədən çox üstələyir. Mərkəzi Bank hesab edir ki, strateji valyuta ehtiyatları respublikanın üçillik əmtəə və xidmət idxalının maliyyələşməsinə kifayət edir. ÜDM-in 70%-i həcmində strateji valyuta ehtiyatlarına malik olması respublikada makroiqtisadi vəziyyətin sabitliyini şərtləndirən əsas amillərdən sayılır. Azərbaycanda adambaşına düşən gəlirin xarici borcla müqayisədə 4,2 dəfə çox olması, adambaşına düşən valyuta ehtiyatlarının həcmnin isə 5 min dollar təşkil etməsi davamlı inkişaf üçün etibarlı zəmin formalaşdırır.

Dünya İqtisadi Forumunun ekspertləri hesab edirlər ki, Azərbaycan məcmu maliyyə yığımlarının ÜDM-ə nisbətində görə dünyada altıncı yeri tutur. Əgər 8 il əvvəl ölkənin tədiyyə balansında kəsir 30% səviyyəsində idisə, hazırda 30%-lik profisit mövcuddur. Ümumilikdə, 2003-cü ildən dövlət investisiyaları 40 dəfə artıb, bu dövrdə investisiyaların ümumi həcmi 32 milyard dolları ötüb, büdcənin 51%-i dövlət investisiyalarının payına düşüb. Ötən səkkiz ildə iqtisadiyyatın üçqat artımı nəticəsində Azərbaycan orta gəlirli ölkələr siyahısına daxil olaraq bu sırada mövqeyini möhkəmləndirib.

«Dövlət borcu haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən, daxili və xarici dövlət borcunun yuxarı hədləri (limitləri) Azərbaycan Respublikasının milli valyutası ilə müəyyənləşdirilir. 2012-ci ildə dövlət büdcəsinin xarici dövlət borcunun yuxarı limiti 2 milyard manat həcmində müəyyənləşdirilib. Ölkənin xarici borclanma səviyyəsinin optimal dəyərləndirilməsi isə büdcə kəsirinin aşağı səviyyəsi ilə bilavasitə bağlıdır. 2012-ci ildə büdcə kəsirinin ÜDM-də 1,3% təşkil edəcəyi gözlənilir və bu da kifayət qədər qənaətbəxş göstərici kimi xarakterizə olunur.

Hökumət xarici mənbələrdən cəlb olunan maliyyə vəsaitlərini büdcə kəsirini örtməyə deyil, müasir infrastrukturun formalaşdırılması yolu ilə investisiya mühitini yaxşılaşdırmağa yönəldir. Qlobal iqtisadi böhranla bağlı bir sıra ölkələrin xarici borclarının pik həddinə çatması onları sosial və investisiya yönümlü layihələri qeyri-müəyyən müddətə təxirə salmaq məcburiyyətində qoyub. Xüsusən də Avropa ölkələrində dövlətin xarici borcunun ödənilməsinin ağırlığı vətəndaşların çiyinə düşür. Müəssisələr bağlanır, işsizlər ordusu yaranır, vergilər artırılır, sosial ödənişlər azaldılır. Azərbaycan isə bunun əksinə olaraq, həmin sahələrə dövlət əsaslı kapital qoyuluşlarının həcmi, sosialyönümlü xərcləri ildən-ile artırır.

2012-ci ilin ilk rübündə əsas kapitalla yönəldilən investisiyaların 64%-i qeyri-neft sektorunun payına düşüb. Ölkə iqtisadiyyatına yatırılan ümumi investisiyaların strukturunda daxili sərmayələrin payının

üstünlük təşkil etməsi də diqqətçəkən faktdır. Bunun nəticəsi olaraq, 2012-ci ilin ilk rübündə qeyri-neft sektorunda 7,7%-lik artıma nail olunub. Vergilər Nazirliyinin xətti ilə büdcəyə qeyri-neft-qaz sektoru üzrə 791,7 milyon manat vəsait daxil olub. Eyni zamanda, qeyri-neft-qaz sektoru üzrə daxilolmalar ötən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 111,5 milyon manat və ya 16,4% artıb. Azərbaycan nəinki iri layihələri daxili imkanları hesabına maliyyələşdirir, həm də regionda əsas sərmayədar və kreditor dövlət qismində çıxış edir. Son illərdə respublikamız Gürcüstan və Belarus kimi region dövlətlərinin kredit müraciətlərinə müsbət cavab verib. Ümumilikdə, valyuta ehtiyatlarının davamlı şəkildə dinamik artımı Azərbaycanın investor dövlət kimi mövqe qazanmasına da imkan yaradır.

Samir MUSTAFAYEV